

FAR UORDEN

La via en ina veta cun bien uorden

Far uorden ei franc buca il hobbi dils pli biars. Pli u meins adina drova ei in sforz ni in stausch per rumir en combra da durmir ed en cuschina, gnanc da tschint-schar dil surcombras ni dil tschaler ed il curtgin. Novissimamein dat ei era ina cussegliazion professiunala per quella lavur che s'extenda pli e pli era silla massa da datas digitalas sil computer ni il telefonin.

HANS HUONDER/FMR

«La seria da Netflix da *Marie Kondo*, la specialista per rumir e far uorden dil Giapun, ha inspirau mei dad ir en quella direcziun. Duront ina pausa da regeneraziun sundel jeu sedeliberada dil buordi da categoria tier categoria. En quei connex ein era biars patrats negativs sesligiaj, quei che ha dau energia per novas ideas creativas», di *Michaela Schmid* (32) da Laax ch'ei sescolada sco «coach da far uorden».

Michaela Schmid dat cussegls per far e haver uorden en cuschina e sil telefonin.

FOTO MICHA COACHING

Far uorden – sesentir bein

En ina societad da consum signada da stress e malsegirtad seigi ei impurtont da disponer d'in liug da refugiu per aschia saver cagar danovamein las atgnas batterias. Michaela Schmid ch'ei oriunda da Tavau ei sedecidida da sescolar en ina direcziun empau nunconvenziunala per aschia saver gidar bia gliued da crear in'oasa persunala per sesentir bein. Avon rodud in onn ha ella terminau la scolaziun sco «coach da far uorden» che ha cumpigliau diesch dis da scolaziun enteifer treis meins, 50 uras praticas ed in examen final en fuorma d'in cass fictiv: «Jeu sun ventireivla da saver sustener giuven e vegl silla via d'ina veta rumida.» Sco quei che Michaela Schmid di, dat ei il mument en Svizra rodud 100 persunas che lavuran professiunalmeins sin quei secur. La scolaziun sco «coach da far uorden» ei buca renconuschida federalmeins sco attestat da qualificaziun. Las persunas che han absolviu quella scolaziun ein dil reminent reunidas en Svizra ell'organisaziun SwissAPO.

Ponderar e fotografar

«Jeu cussegliel e sustegnel la gliued. Mintgina e mintgin sto denton saver sez da tgei ch'el vul sedistaccar», accentuescha Michaela Schmid. Far uorden a casa ni rumir rauba duront midar casa ei in dils secturs ch'occupa ella professiunalmeins mintga di: «Pli e pli biara gliued vesa denton era ch'ei fa da basegns da far uorden sil telefonin ni il computer culla massa da datas digitalas.» Michaela Schmid ch'ei sescolada oriundamein el marketing turistic, ha tips per plirs pass per sia clientella silla via ad ina veta sempl e cun uorden. Suenten in emprem discuors davart las sfidas e las finamiras da far uorden decida la persuna pertuccada sezza tgei secturs en sia habitaziun ch'ella vul mussar persuenten alla cusseglia. Alura vegnan las finamiras fixadas: «Cun fotos dil status quo eis ei suenter la lavur da far uorden pusseivel da mirar sche la finamira ei contonschida.»

Esser consequents

Lu entscheiva la lavur, la rauba e las caussas vegnan sortidas en categorias: «In dils puncts centrals ei da decider tgei ch'ins vul salvar e tgei che sto naven. Cun differentas damondas san ins anflar e facilitar la soluziun.» Mo lu ei la lavur aunc buca finida. «Siluenter duei tutta rauba anflar in plaz ed esser deponida tenor sistem», di Michaela Schmid. Pér lu ei la finamira contonschida, mo siluenter ha ei era num esser consequents enten metter naven caussas e rauba senza ch'igl entir scenari serepeti danovamein. Idealas caschuns da far uorden e sedistaccar d'ina caussa ni l'atra ch'ins drova buca ei il termin da primavera da schubergiar la habitaziun, ina naschienscha vegnenta ni midar casa.

Suenten la pandemia la schitgira

Trer schibettas ei bein in dils bials ed enconuschents usits a Danis/Tavanasa e Dardin. Ils davos dus onns ha la pandemia denton impedi ch'ils buobs e mats spedeschien quellas schibettas a val ed uonn savess quella tradiziun vegnir frenada dalla schitgira.

HANS HUONDER/FMR

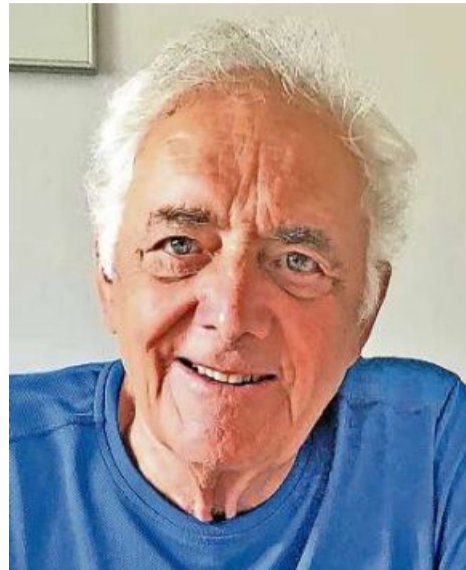
Il scolast pensiunau *Ciril Friberg* (78) da Danis enconuscha quei usit sco paucs auters. En empressa lingia pervia da siu engaschament cultural, mo lu era sco magister che ha fatg tschients schibettas cun ses scolars. Damai che las schibettas vegnan messas sur burnida e vegnan allura speditas ardentas dil crest giuadora, savess ina ni l'atra caschun in incendi. Pervia da quella situaziun e la schitgira che regia il mument, ha il termin per trer schibettas a Danis stuiu vegnir refretgs las davosas jamnas: Igl emprem dils 5 sils 12 da mars e lu aunc ina ga sils 19 da mars 2022. Aschia ston ils vischins, mo en special l'uniun da giuventetgna ch'ei responsabla pigl usit, haver pazienza.

Ciril Friberg, la situaziun ei sco striunada. Igl emprem dus onns pandemia ed ussa la schitgira. Ha ei dau pli baul onns ch'ins ha buca saviu trer schibettas pervia dalla schitgira?

Quei ch'jeu sai seregurdar ei quei mai stau il cass. Igl ei capitau ina ni duas ga che nus havein stuiu referier il termin per in'jamna, mo ch'ins ha insumma buca saviu trer schibettas ei a mi buca enconuschent. A Dardin eis ei stau pusseivel da trer schibettas la sonda avon otag dis. Leu ei la situaziun empau outra, las schibettas setschentan sin prau segau. Il prighel da fiug ei per quei motiv buca gronds. Nus sperein ch'ei detti plievgia ni neiv quest'jamna per che nos buobs e mats sappien tuttina aunc trer lur schibettas, mo il mument vesa ei buca ora aschia.

Tgei muntada ha quei usit per Danis/Tavanasa?

Quei ei secapescha in dils bials che nus havein saviu mantener entochen sil di dad oz. Pli baul vegnevan las schibettas fatgas a casa, ils biars

Ciril Friberg ha dau 40 onns scola a Danis. El ei era staus confundatur e plirs onns president dil Forum cultural Breil.

FOTO MAD

«Nus sperein ch'ei detti plievgia ni neiv quest'jamna per che nos buobs e mats sappien tuttina aunc trer lur schibettas, mo il mument vesa ei buca ora aschia.»

Ciril Friberg,
anterior scolast Danis

havevan in luvratori cun in baun da splanar. Ils buobs da scola preparavan las schibettas e tardevan lu era las empressas giu dil crest. Lu se-

rendevan els el vitg per patlaunas tier las consolaras e lezzas levand secapescha saver sch'els hagien era tratg ina schibetta per ellas. Suenten ils buobs vegnevan ils mats en roda da trer schibettas, tut quels ch'eran ord scola e buca maridai. Allura mavan els a mattauns. Ils davos decennis ein las schibettas vegnidadas fatgas el luvratori en scola. Avon che trer las schibettas dat ei mintgamai in survetsch divin, leu vegnan quellas era benedidas. En baselgia ei lu mintgamai dapli gliued che duront ils survetschs divins da Nadal. Per la cumpignia da mats ha quei usit ina gronda muntada.

Co ei igl interess pil trer schibettas sesvilupp-paus?

Cul diember sminuent d'affons e consequentamein era pli paucs mats, ei secapescha era la frequenza sil crest sesminuida. Aschia ha ei era tuccau als mats da far sez schibettas. Quellas vegnan dil reminent fatgas ord lenn ogn. La pandemia ha secapescha era contribuü il siu vid il desinteress, mo gia avon era la situaziun semidada. Pli baul s'entupava la giuventetgna era ell'ustria Steila suenter il trer schibettas, ils davos onns haveva la societad da musica procurau per ina tenda per star da cumpignia siluenter. Empauet ei la situaziun era semidada entras las famiglias ch'ei vegnidadas neutier. Buca tuts han giu interess da quei usit, ei ha duvrau bia stentas da motivaziun d'animar els da separicipar. Quei constatavel jeu era en scola tiels affons.

2019 ei vegniu tratg la davosa ga schibettas a Danis/Tavanasa. Tgei han ins fatg cullas schibettas ch'eran vegnidadas preparadas persuenten?

Ogn ei in lenn fetg lom. Cu el secca, sche fenda el, sco schibetta sa el lu buca pli vegnir duvrau. Quellas schibettas ein matei setschentadas en pegna. Il medem destin tucca era quellas d'uonn sche la schitgira resta.

Quater novs en in plum

Il fuffernadi per musicantas e musicants che la Societad da musica Sumvitg/Cumpadials ha arranschau il venderdis sera ella dalla casa da scola a Sumvitg ha purtau fretg. Quater persunas ein vegnidadas per fuffernar e la fin finala per restar, vul dir per sunar igl avegnir culla societad.

HANS HUONDER/FMR

Musicas e chors han buca giu sempel ils davos dus onns. Las restricziuns en connex culla pandemia han sfurzau biaras formaziuns da desister da scadin'activitad, era dils exerchezis. Il prighel che cantaduras e musicants nezegien la situaziun per terminar lur temps activ ei staus ed ei aunc adina gronds. Mo la pandemia ei buca il sulet problem che fatschenta las formaziuns dalla cultura. Il diember da naschienschas sminuent dapi onns meina era ad in pli pign diember d'affons e giuvenils che s'interesschan per la musica. In ni l'alter chor, mo era musicas han stui fusiunari ni schizon terminar lur activitad pervia dalla munconza da commembras e commembers activs.

Arranschau in fuffernadi

La Musica da Sumvitg/Cumpadials dumbra il mument 24 activs. Il vegl ha 60 onns, il giuven 15 onns. Sco quei ch'el president dalla musica, *Roger Arpagaus* di, ein ils biars ella vegliadetgna denter 30 e 40 onns: «Sch'ei schabegia buca zatgei special, sche duess la musica en sesez esser garantida ils proxims onns. Nus essan ina musica plitost giuvna.» Tuttina ein la suprastanza, la cumisiun da musica ed il dirigent stai dil meini ch'ins savessi ir alla tscherca d'entgins commembers activs supplementars. Detg e fatg: Il venderdis vargau han ils interessants saviu separicipar ad in fuffernadi ella halla dalla casa da scola a Sumvitg, 25 persunas ein vegnidadas pil fuffernadi, quater ein la fin finala vegnidadas. «Ellas han schau plascher e quantan cumpletar nossa musica. Secapescha che nus essan cuntents cun quei resultat», di Roger Arpagaus che presidiescha la

musica dapi sis onns. Ils quater novs ein buca novs dil tut, tuts han experienscha da sunar, quei che vegn segiramein era a legrar il dirigent *Benjamin Moser* da Curaglia. «Forsa ch'in ni l'alter ulterier sedecida lu tuttina aunc da vegnir a sunar cun nus, pertgei en vischnaunca ha ei bein enqualin che havess las premissa persuenten», constatescha il president. Schebein ei vegn a dar igl avegnir ulterieurs fuffernadis sa Roger Arpagaus buca: «Exclaus ei quei segiramein buca. Il success che nus havein giu cun quei arranschament selai denton veser en mintga cass.»

Entschiet culs exerchezis

Avon dus onns haveva la Societad da musica Sumvitg-Cumpadials previu da festivar siu giubileum da 125 onns. «Quei ei stau igl emprem onn dalla pandemia e pervia dallas restric-

ziuns havein nus stuiu spustar la festivitad. Igl onn vargau ei la situaziun lu buca stada outra, aschia che nus havein lu decidu da desister definitivamein d'ina fiasta», di Roger Arpagaus ch'ei oriunds da Cumbel. Persuenten ha la societad ediu ina biala revista che regorda il lectur vid ils tiarms impurtonts dalla historia dalla societad. Duront quels dus onns cun pandemia ha ei dau negins exerchezis e concerts: «Damai che buca tuts havevan il certificat havein nus desistiu cumpleinamein dallas activitads. Ei fuss buca stau correct da far enzatgei mo per ina part dallas musicantas e dils musicants.» Avon biebein in'jamna ei vegniu entschiet culs exerchezis regulars ed ils 28 da matg 2022 ei il concert da primavera previus ella halla dalla casa da scola a Sumvitg. Lu buca cun 24, mobein cun 28 activs.

Il venderdis sera ei la Musica Sumvitg-Cumpadials s'entupada ad in exerchezis ed a quel ha ella era envidau interessants ad in fuffernadi.

FOTO MAD